

‘JUF, IK WIL TERUG NAAR GROEP 1-2, DAAR KONDEN WE NOG SPELEN’

Dit was een uitspraak van een jongen uit groep 3 toen ik net begon in mijn stageklas. Het ene kind voelt zich helemaal thuis in de boeken zodra het in groep 3 komt, maar het andere kind wil graag terug naar groep 1-2 om nog te kunnen spelen. De overgang van groep 2 naar groep 3 kan voor kinderen heel groot zijn. Om deze overgang voor kinderen kleiner te maken wil ik in groep 3 niet alleen via de methodes werken, maar ook vanuit de interesse van het kind door middel van spelend leren.

‘t Ruimteschip

Ik loop mijn LIO-stage op basisschool ‘t Ruimteschip in groep 3-4. Het is een kleine school met slechts vijf klassen. Op de voorpagina van de schoolsite staat:

‘Welkom op ‘t Ruimteschip, waar het kind de ruimte krijgt’

(West-Friesland, 2018)

Ik vind dat op deze school kinderen veel ruimte krijgen. Als kinderen met ideeën komen over iets dat ze graag willen doen, mogen ze dit uitvoeren, mits ze een goed plan hebben.

Dit vindt echter vooral in de bovenbouw plaats. In groep 3-4 zie ik minder ruimte voor vrije activiteiten.

Groep 3-4 is sterk methode gebonden en door de combinatiegroep moet er een strak rooster gehanteerd worden.

Er is dan ook geen ruimte meer om vrij te kunnen spelen. De enige vrije speeltijd die de kinderen hebben, is tijdens het buitenspelen. Aan de kinderen kan ik merken dat zij wel behoefte hebben om spelend te leren. Er heerst geregeld onrust tijdens het werken en kinderen vragen of ze mogen spelen.

Waarom spelen?

Spelen is goed voor de ontwikkeling van kinderen. Door te spelen werken kinderen aan hun emotionele, sociale en intellectuele ontwikkeling. Vygotsky zegt:

‘Spelen is voor jonge kinderen de beste manier om hogere mentale functies te ontwikkelen’

(Brouwers, 2017, p. 93).

De uitspraak van Vygotsky gaat vooral over ‘jonge’ kinderen. Maar tot wanneer zijn kinderen nog ‘jonge’ kinderen? Kinderen die van groep 2 naar groep 3 gaan zijn niet meteen ‘oude’ kinderen. Die ontwikkeling gaat geleidelijk en bij het ene kind sneller dan bij

Hebben kinderen nog wel behoefte om spelend te leren in groep 3-4?

Pagina 1-2

Wanneer is iets eigenlijk spel?

Pagina 2

Stimuleren van meervoudige intelligentie.

Pagina 3

Een mix van onderzoekend en spelend leren!

Pagina 4

Joyce Bijman

LIO-stagiaire in groep 3-4 van basisschool ‘t Ruimteschip in Opmeer.

Studeert in juli 2018 af in het uitstroomprofiel ‘spelend leren’.

het andere kind. Kinderen die nog behoefte hebben om spelend te leren moeten daar ook de kans voor krijgen. Ook als zij niet altijd meer gezien worden als 'jonge' kinderen.

Puzzelen is toch ook spelen?

Een definitie van spelen geven is lastig. Activiteiten van jonge kinderen worden al snel 'spelen' genoemd. Toch zouden spelletjes als puzzels of memorie niet altijd spel mogen worden genoemd, maar werk. Het zijn namelijk activiteiten waarbij alle mogelijkheden van tevoren te voorspellen zijn. Spel dat jonge kinderen op de basisschool nodig hebben is spel waar zij zelf betekenis aan mogen geven, oftewel:

'Een activiteit waarbij nog niet alle mogelijkheden van tevoren zijn vastgelegd'.

(Brouwers, 2017, p.88).

Activiteiten van kinderen kun je spel noemen als:

1. Het kind er niets speciaals mee wil bereiken, het is niet gericht bezig om een bepaald resultaat te bereiken.
2. Het kind actief bezig is (televisie kijken, op een tablet werken of voorgelezen worden zijn te passief om spel genoemd te worden).
3. Het kind plezier beleeft aan wat het doet.
4. Het kind vrijwillig bezig is. De activiteit van het kind blijft doorgaan door zijn eigen intrinsieke motivatie.

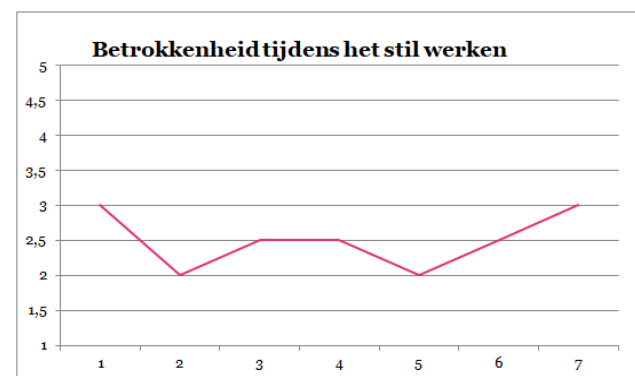
Tussendoortje kan toch ook?

Aan het begin van dit schooljaar kon ik goed merken aan de kinderen dat ze behoefte hadden om spelend te leren. Dit zag ik vooral bij lessen waarbij ik veel aan het woord was. Of tijdens het werken waarbij de kinderen de bladzijden in hun werkboekjes moesten maken. Tussen het werken door deed ik regelmatig een tussendoortje (een kort spelletje of dansje) om aan de bewegingsbehoefte van de kinderen te kunnen voldoen. Toch merkte ik dat de bewegingsbehoefte van kinderen niet volledig vervuld was na een tussendoortje. De betrokkenheid heb ik bekeken aan de hand van observaties met de Leuvense betrokkenheidsschaal. Deze schaal is ontworpen om de betrokkenheid van kinderen te 'scannen' tijdens het observeren van kinderen gedurende ongeveer twee minuten (Brouwers, 2017, p. 287). De betrokkenheid wordt gemeten op een schaal van 1 tot 5. De gemiddelde betrokkenheid tijdens het stil werken aan het begin van het schooljaar lag tussen de 2 en 3 na zeven verschillende metingen (zie figuur 1).

Een betrokkenheid tussen de 2 en 3 betekent dat er momenten zijn waarbij kinderen gericht aan het werk zijn, maar te weinig om van betrokkenheid te kunnen spreken. Tijdens lessen waarbij kinderen vanuit zichzelf aan de slag waren met materialen en een vrije opdracht deden ging de betrokkenheid iets omhoog. Daar lag de betrokkenheid gemiddeld tussen 3 en 3,5. De kinderen waren meer dan 50% van de tijd met hun aandacht bij de activiteit. Wel werden ze afgeleid wanneer er een prikkel kwam.

De volgende theorie bevestigt mijn bevindingen. De bewegingsbehoefte van jonge kinderen is heel groot. Je zou zelfs kunnen voorspellen dat ze gaan friemelen en wiebelen als ze te lang stil moeten zitten. Dit gebeurt vooral tijdens activiteiten die niet of weinig betekenisvol zijn.

Jonge kinderen zullen meer leren van een activiteit waarbij ze zelf mogen bewegen en uitzoeken dan wanneer de leerkracht alleen uitleg geeft en ze uit een boekje werken (Brouwers, 2017, p.27).

Figuur 1

Figuur 2; de ingerichte winkel

Winkelen in de klas

Om de kinderen te laten voldoen aan hun behoefte om te spelen, heb ik aan het begin van het schooljaar een speelhoek ingericht. Een speelhoek waarin de kinderen in eerste instantie vooral zelf mochten weten wat ze gingen doen. Iedere dag mocht er een groepje kinderen ongeveer een half uur in de hoek spelen. Iedere dag kwam er een ander groepje aan de beurt, zodat iedere week alle kinderen aan de beurt kwamen. De kinderen vonden de hoek in het begin ontzettend leuk en ze wilden het liefst iedere dag in de hoek spelen. De hoek werd met behulp van de kinderen omgebouwd tot een echte winkel. Zelf namen ze materialen mee en zetten die op de goede plek in de winkel. In de winkel werd een rollenspel gespeeld. De een was een verkoper of caissière en de ander was een klant.

'Ik kan een aardbeienplantje kopen voor 75 cent, dan krijg ik veel meer aardbeien dan wanneer ik een bakje voor 2 euro in de winkel koop'

Dit rollenspel werd ongeveer 1 á 2 weken gespeeld, waarna het enthousiasme hiervoor afnam. Kinderen vroegen aan mij of ik een opdracht of iets dergelijks had voor in de hoek, omdat ze het 'saai' vonden. Ik vond het lastig om ze een vaste opdracht te gaan geven, zonder dat de vrijheid van het spelen eraf ging. Om een weg te vinden tussen hoe open of gesloten ik een opdracht dan moest gaan maken en op welke manier ik dat dan moest vormgeven. Binnen mijn stageschool ben ik gaan rondkijken en vragen aan andere leerkrachten wat zij in deze situatie zouden doen. Wat veel werd gezegd is het geven van meer opdrachten zodat de keuzevrijheid groot blijft. Daarom heb ik besloten om dat te gaan doen. Toch vond ik gewone opdrachten nog niet goed genoeg. Binnen de school wordt er regelmatig gewerkt met meervoudige intelligentie kaarten.

Meervoudige intelligentie

Meervoudige intelligentie is ontwikkeld door de Amerikaanse psycholoog Howard Gardner. Scholen zijn vaak (bewust of onbewust) gericht op het behalen van hoge schoolprestaties. Dit draagt bij aan een maatschappij waarin het behalen van hoge scores een hoge prioriteit heeft. Toch worden veel mensen daar niet echt gelukkig van. Gardner pleit voor het niet alleen richten op hoge schoolprestaties, maar om alle talenten die kinderen hebben aandacht te geven. Dit houdt in dat kinderen die op een bepaald gebied, bijvoorbeeld: op verbale intelligentie, of juist op visueel-ruimtelijke intelligentie heel sterk zijn,

daarin juist te stimuleren (Brouwers, 2017, p.157). Om de meervoudige intelligentie te stimuleren en op een spelende manier aan het werk te zijn, heb ik gebruik gemaakt van meervoudige intelligentie opdrachtkaarten. De kinderen kunnen dan zelf opdrachten kiezen die bij hen passen. Door deze manier van werken zijn er geen vaste sommen die moeten worden uitgerekend of zinnen die moeten worden opgeschreven. Kinderen schrijven op en doen wat zij denken dat nodig is. Doordat de activiteiten betekenisvol zijn wordt hun betrokkenheid vergroot. Ze zien het zo niet meer als een opdracht, maar als een spel. Een voorbeeld van een opdracht was het maken van prijskaartjes voor de producten in de winkel. In reclamefolders konden de kinderen bekijken hoe duur een product normaal ongeveer is. Aan de hand daarvan werden de prijzen opgeschreven. Het was mooi om te zien hoe dat ging en hoe betrokken de kinderen waren. Er waren twee kinderen (K. en S.) aan een tafeltje bezig met de reclamefolders voor zich. Zij lazen op hoe duur de verschillende producten moesten zijn. Twee andere kinderen (J. en P.) waren bezig om de prijskaartjes te schrijven en op te hangen bij het juiste product. Er ontstond zelfs nog een mooie discussie. S. vond namelijk dat het wasmiddel 4 euro moest zijn, maar K. vond dat te duur.

S.: 'Ik heb wel eens gezien in een echte supermarkt dat wasmiddel 4 euro kost'. K.: 'Maar dit is een hele kleine fles, dat zal vast een grote fles zijn geweest.'

Uiteindelijk kwamen de kinderen er wel samen uit en maakten ze het prijskaartje. Door ieder zijn eigen inbreng en dankzij deze coöperatieve werkvorm, kwamen de kinderen samen tot een hoger denkniveau.

Het thema verandert met de tijd

Naarmate het jaar vorderde bleef de hoek bestaan. De kinderen speelden er actief in aan de hand van de meervoudige intelligentie kaarten. De kaarten werden om de 8 weken gewisseld, op die manier was er genoeg tijd voor de kinderen om alle opdrachten uit te voeren. Rond de Sinterklaas- en kersttijd kreeg de hoek een ander thema en veranderden de opdrachten mee. Het werd 'de speelgoedwinkel van Sinterklaas' en later een kerstwinkel. Na de kerstvakantie was de hoek wat minder aanwezig. In de klas was het druk met ander werk en de cito's kwamen eraan. In die tijd (februari/maart) ben ik bij de kinderen door middel van kindgesprekken gaan informeren wat zij nog graag zouden willen in een hoek. Ik vroeg me af wat zij van de winkel vonden en of zij nog behoefte hadden om spelend te leren. Zij gaven aan dat ze nog graag een themahoek wilden. In de hoek hoefden ze niet per se te spelen, als in rollenspel. Ze wilden meer

aan de slag gaan met onderzoekend leren. Dat zou betekenen, geen rollenspel, maar vrijheid om iets te gaan onderzoeken dat te maken heeft met een bepaald thema. Het thema waar de kinderen mee kwamen was 'Lente'.

Spelen zonder spel

Wat ik heel bijzonder vond om te ontdekken is dat de kinderen geen behoefte meer hadden om rollenspel te spelen, wat ik van tevoren wel had verwacht. Ze kwamen zelf met het idee om meer onderzoekend te gaan spelen. Bij onderzoekend spel wordt er geen kant-en-klare opdracht gegeven met één uitkomst. Je geeft dan open activiteiten waar kinderen hun eigen invulling aan kunnen geven. Ieder kind kan zijn eigen weg kiezen, vanuit zijn eigen onderzoekende houding.

Kinderen met verschillende talenten komen op verschillende manieren aan bod.

(Louman, Zonjee, Weesing, Verdú, & Telder, 2017)

Figuur3; het onderzoeken van beestjes

Dit is dus precies wat ik heb gedaan in mijn themahoek. Ik heb de kinderen input gegeven over het thema lente door middel van een aantal lessen. We hebben in de les naar filmpjes gekeken over hoe je beestjes kan zoeken en onderzoeken (figuur 3). We hebben bloembolletjes geplant en zaadjes gezaaid en hebben naar alle onderdelen van een bloem gekeken. Zelf zijn de kinderen aan de hand van de informatie die ze kregen tijdens de lessen een eigen onderzoek gaan doen in de hoek. Iedere dag mocht er een groepje kinderen naar de hoek om daar hun onderzoek te gaan uitvoeren. Na afloop van hun onderzoek koppelden de kinderen hun ervaringen terug naar de groep. Voor deze terugkoppeling stelde ik vragen als: 'Wat heb je ontdekt? Waar moeten jullie de volgende keer op letten? Hebben jullie nog tips voor de volgende groep?'. Iedere week kwamen op deze manier alle kinderen aan de beurt.

Op figuur 4 is te zien hoe D. alle uitgekomen bollen met elkaar ging vergelijken en de grootste steel had uitgezocht. P. was de binnenkant van stengels aan het bekijken. En Y. wilde meer te weten komen over de beestjes en ging erover lezen.

Figuur4; de een leest, de ander onderzoekt

Heel mooi om te zien dat alle kinderen op hun eigen manier spelend zijn gaan leren. Door deze manier van leren zag ik dat de betrokkenheid zelfs nog hoger was geworden dan bij het spelen in de winkel.

Uit mijn observaties bleek bij het onderzoekend en ontwerpend spelen een betrokkenheid van 4,5 te zijn. Dit is een hele hoge betrokkenheid, waarbij de activiteit waar de kinderen mee bezig zijn echt betekenis voor ze heeft. De kinderen zijn meer dan 50% van de tijd betrokken bezig met hun activiteit. De vergelijking met de betrokkenheid van andere metingen is te zien in figuur 6.

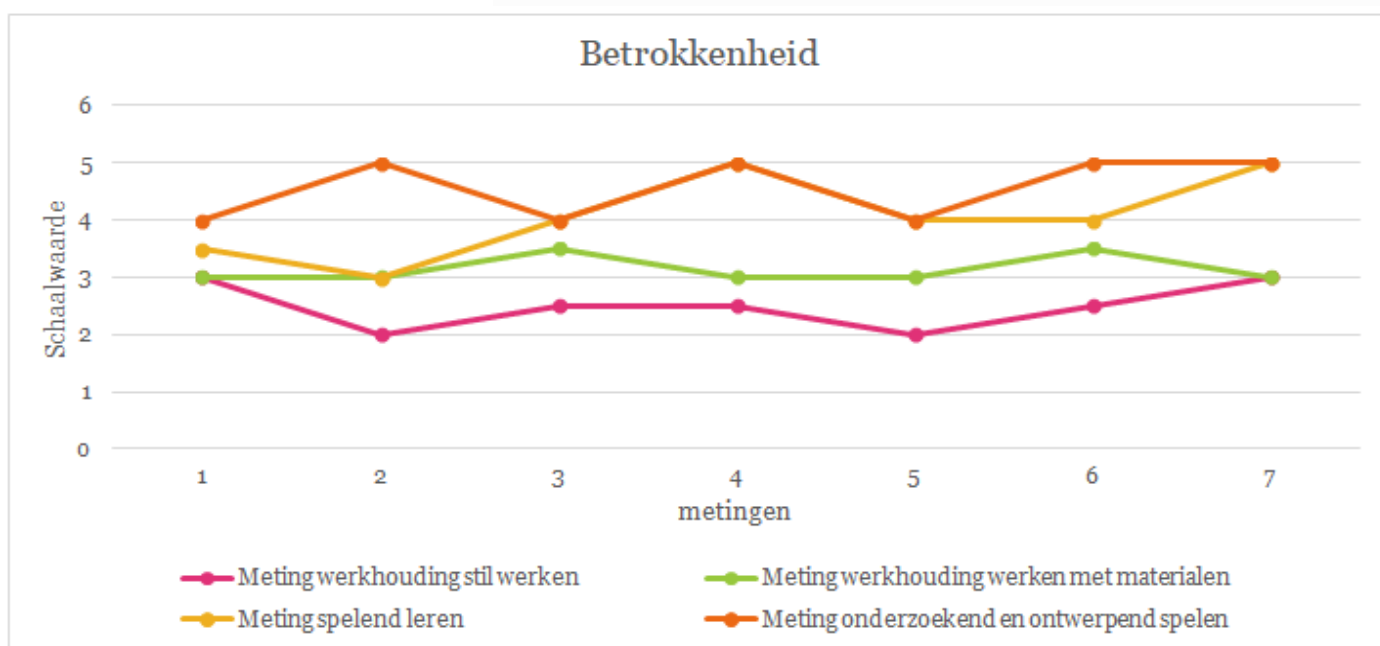
Figuur 5; onderzoek naar een bloem

Conclusie

Door middel van mijn onderzoek ben ik erachter gekomen dat de betrokkenheid van de kinderen enorm vergroot wordt door middel van spelend en onderzoekend leren. Hierbij heb ik gebruik gemaakt van een rijke en uitnodigende leeromgeving, meervoudige intelligentie kaarten, coöperatieve werkvormen, stellen van open vragen en reflectie met kinderen.

Ik heb ervaren dat kinderen heel gemotiveerd zijn wanneer ze werken vanuit hun eigen intrinsieke stimulatie. In figuur 6 is dat goed te zien hoe de betrokkenheid van de kinderen is gegroeid.

Wil je dit bereiken moet je open staan voor het autonome kind, stimuleer je het kind en geef je input om het tot een hoger denkniveau te laten komen.

Figuur 6; de betrokkenheid van de kinderen gemeten op verschillende momenten.

Wil je meer weten?

Brouwers, H. (2017). Kiezen voor het jonge kind. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Louman, E., Zonjee, N., Weesing, M., Verdú, C., & Telder, P. (2017). Onderzoekend en ontwerpend spelen. Amsterdam: Rosenmullers Communicatie & Organisatie.

Lessuggestie

Laat kinderen een gekookt ei meenemen. De kinderen snijden het topje van het ei eraf en lepelen hem helemaal leeg. De lege eierdop wordt gevuld met grond en zaadjes. Op de eierdop wordt een gezichtje getekend. Als de zaadjes uitkomen is het ei een echt poppetje met haar geworden. Van het gekookte ei maken de kinderen zelf eiersalade, heerlijk op een toastje!

Bibliografie

Brouwers, H. (2017). Kiezen voor het jonge kind. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Louman, E., Zonjee, N., Weesing, M., Verdú, C., & Telder, P. (2017). Onderzoekend en ontwerpend spelen. Amsterdam: Rosenmullers Communicatie & Organisatie.

Smith, M. K. (2008). Howard Gardner, multiple intelligences and education. Opgehaald van [Infed: infed.org/mobi/howard-gardner-multiple-intelligences-and-education/](http://infed.org/mobi/howard-gardner-multiple-intelligences-and-education/)

West-Friesland, S. (2018). 't Ruimteschip. Opgehaald van <http://www.skowf.nl/site/truimteschip/>